

1989. aastal Turu linnas ja ansambel võis oma Tallinnas peetud ettekannete ajal juba kaheksakümnele esinemisele tagasi vaadata. Usun, et tegemist on esinemistega kammerlavadel - sellele viitavad ansambli karakter ja arvuline koosseis. Ansambli koosseisus on kõigest viis tantsijat, nad on noored ettevõtliku vaimuga inimesed Helsingist ja Turust. Samad linnad on rahuldanud ansambli vajadused koreograafide osas. Üldse on nad konfidentsiaalsed, uskumatult lõbusad noored, kes on võimelised laval jahmatavapanevalt "mustade asjadega" hakkama saada. Nende koreograafilisele ettevalmistusele oleks raske paarisõnalist hinnangut anda. Kindel on see, et nad pole diletandid, kuid eeskujulik (par excellence) tantsutehnika pole see, mis iseloomustab nende produktsiooni. Nad esindavad tantsuteatrite seda haru, mis lähtub mingist psühholoogilisest ajendist, loomaks lavalisi olukordi ning aktsioone, kasutamata seejuures rekvisiite ja isegi valguseffekte rakendatakse vaevalt-vaevalt - kui me ei kvalifitseeri täielikku pimedust valguseffektina.

Nende ühevaatuseline "Erilise" nime kandev produktsioon (Ari Savise koreograafia) toob meie ette raskete muredega koormatud armastajate kolmnurga - kui neid nurki pole isegi neli, pealegi heroilise taotlusega näidata oleviku, mineviku ja tuleviku sündmusi ühekorraga. Noh, tegelaskujude loetelu nagu "Naine, kes on", "Mees, kes oli", samuti "Naised, keda ei olnud" viivad vaataja kahtlemata hämmingusse, kuid annavad talle päris kindlasti ergutava võmmu kuklasse. Mis on, mis oli ja mis on tulemas? Ei või päriselt teada. Lava, mille vasem pool oli kujundatud lihtsa toasisemusena, andis peavarju sagedatele üksindaoleke- ja veel sagedamate kohtumisstseenidele. Kordub duette, kui mitte lausa piinadega siis kahtlemata lootusetu alatooniga. Vahel varisetakse põrandale, siis järgneb taas mahajäetus, üksindaolek. Lava paremal pool istus lõpuni üks tumm inimkuju väikese kinoprojektoriga. Tantsuepisoodide vahel pani ta oma masina põrisema. Kõik see ei ole eriti kaasakiskuv. Nota bene: linale ilmuvast piltide seerias ei leidu üldse tantsu elemente. Me näeme üht matka metsas, ringijooksmist lillelisel aasal ning oja kaldal. Sisevõtetel saame jälgida kahe noormehe omavahelist, ilmselt homoseksuaalset laadi armast olemist. Võib-olla kujutavad need pildiseeriad möödunud aega. Teab armas taevast, milles ja kus väljendati tulevikku. Ma loodan, et ma pole ebaõiglane kui hindan lavatükki järgmiselt: mitte liiga põnev kurioosum.

Mõnevõrra huvitavamaks osutus tükk pealkirjaga "Paber". Muusikaliseks aluseks on Sostakovitši 7. keelpillikvartett. Koreograaf Tina

Lindfors võlus lavale tohutuid pabermassist tahvleid. Nende lamedate monstrumite tagant võis näha vaid tantsijate päid ja käsi. Mulle tundub, et siin käis tõepoolest mingi mäng mehhaanilise tardunud olemise ja tõelise olemise vahel. Sellele viitab lavategevus, mille vältel tantsijad pugesisid papilehtede vahelt välja nagu pürgides iseseisvasse ellu ja käristasid lõpuks otsustavalt puruks paberiseina. Ka see lugu on veidi kurioosne, kuid ei oleks õiglane salata maha siin peituvat püüdlust sügavama sisu andmiseks.

Tõeline üllatus.

Üeldagu mistahes kriitikute sapitõvedest vaevatud mõttelaadi kohta mida tahes, nad rõõmustavad siiski alati kui mõni ansambel, kelle esinemist oli oodatud tugeva kahtlusega, osutus tegelikult suurepäraseks. Miks ma mainisin kahtlusi? Aga seepärast: kõne alla tulev väike ansambel nimetab ennast džässballetiks, see žanr on aga Ungaris kaks aastakümnet kestnud toetavatele fanfaaridele vaatamata päris ilusasti alla käinud (võib-olla ta isegi ei arenenud täielikult välja, sest selle ala viljelejate suurem osa piirdus kommertsil tasemel olevate stereotüüpidega).

Eks vaadake siis, millise puu otsast on pärit Genfist tulnud Stepping Out Jazz Dance Company?

Paistis silma, et kõik tantsijad on enamvähem ühevanused - 18-19 aastased. Tundsin huvi. Selgus, et kohaliku balletikooli kasvandikud koondusid kohe peale diplomi saamist ja moodustasid selle ansambli. Kehaehituse poolest ei vasta trupi liikmed üldiselt balletikoolide tavalistele kaanonitele. Nad on kesmist kasvu, võib-öelda tavalise lihtsureliku välimusega, pole küll paksud, kuid nende hulgas leidub ka mõni "trulla". Nende koolituses on näha klassikalise balleti tehnika tundmist, see aga ei domineeri, nagu ei domineeri ka see, mida me tunneme tavalise džässitantsuna. Nende töös ilmneb mingi julge - ja peasi, loomulik stiililine ettevõtlikkus, mis omakorda imab enesesse elemente paljudest allikatest, muutumata seejuures eklektiliseks. Ka see kuulub kindlasti selle kaheksast tüdrukust ja kolmest poisist koosneva ansambli iseloomustuse juurde, et seda juhatab kolm õrnema soo esindajat: Brigitte Matteuzzi, Claude-Yane Roulin ja Françoise Philippon.

Nemad on ka enamiku koreograafiate autorid, kuigi prospektidest saame teada - on kasutatud samuti arvukate välismaa koreograafide teeneid.

See "naiste valitsus" pakub eriti sellepärast huvi, et ansambli kavades pole leida midagi naiselikku - ei sentimentaalsust ega ka ilutsemist. Vajaduse korral töötatakse vägagi tugevates toonides, aga nende ühine ja põhiline värving on eriliselt kaasakiskuv, terve selgus, nooruse vilgas, vallatu elurõõm, mis iialgi ei kaldu infantiilsusesse ja millega kaasnevad siis kiirelt pöörlevad tantsud.

Väike kollektiiv on oma lühikese loominguise tee vältel jõudnud anda poolteise või isegi kahe eeskava jagu koreograafilist produktsiooni. Nende tantsukavadega esineti nüüd Tallinnas pärast eelnenud gastrolle Sveitsis, Itaalias ja Prantsusmaal. Ansambli repertuaari register on väga pedantne, mis tähendab seda et programmis eristatakse kolme erinevat kategooriat: moderntants, džässants ja džässantsuteater. Proovin anda väikese valiku kõigi kolme ettekandeliigi kohta. Pean märkima, et varasemate n.ö. "soendusesinemiste" järel oli ansambli iseseisva kontserdi ajal hirm teatri Estonia rõdude vastupidavuse pärast: esinemisi honoreeriti harvaesinevate ovatsioonidega. Viimastega nõustun ka mina, sest laval nähtud tantsud olid erakordselt värsked. Sellist lodevat loksumist, mida kohtame paraku liiga sageli, ei olnud üldse märgata, seevastu oli tantsudesse kätketud meie inimsuhete halbu ja häid ilminguid ja seda huvitavates vormides.

Kohati oli tants laval ainuvalitsejaks, ja see pole sugugi paha. Selline oli Philipponi "Muusika" (Musique), - kollasesse ja musta riietatud tantsijatega, tormiline, energiline tantsude seeria, milles põimusid džässantsu ja balleti elemendid. Koreograafia toetub muusikalisele kollaažile ja viljeleb geomeetrilisi võtteid ruumikasutamisel, seejuures range geomeetria siiski ei domineeri. See põhiliselt tantsijaid 3 + 2 + 3-listeks gruppideks organiseeriv tantsuettekannne jäi mulle vast sellepärast eriliselt meelde, et selle kaudu ilmnes võimalus ka väikesearvulise tantsijatekoosseisuga lavaruumi täita nii dünaamilises kui sisulises mõttes. Suures laastus samasuguse mulje jättis sama autori "Veidi džässi" (A bit of jazz).

"Pärast keskööd" (After midnight) pärineb Los Angelesi koreograafilt Steven Mitchellilt. Kolmele tantsupaarile kavandatud kompositsioon kannab öist, mustasse tonaalsusse kalduvat meeoleolu, aga ei ole lausa ähvardav. Metsikute plahvatuslike breakidega vürtsitatud pildid vahelduvad absoluutse vaikuse intiimsete hetkedega. Kõike saadab oma lihtsusele vaatamata meisterlik valgustus, mis tekitab varjunditemängu illusiooni.

Eelmisega on vaid oma tumedate toonide poolest lähedane "Orn tüli"

(Tendre querelle) - duett, mille komponeeris šveitsi päritoluga, kuid praegu Athenas tegutsev koreograaf Yvonne Städler. Toasisustus laval koosneb vaid lauast ja kahest toolist. Ühel neist istub noor naine täiesti letargilises tardumuses. Siseneb mees, tõmbab kingad jalga, võtab samuti istet ning püüab mitmesuguste väikeste käitumisvõtetega naise tähelepanu endale tõmmata. Lõpuks kargab lauale, sealt jälle maha, pöörleb pea peal (jälle break), kuid naine jääb endiselt apaatseks. Mees kutsub naise tantsule. Viimane tulebki tõrkudes - tõesti, ma pole sellist vastakat, sunnitud paari juhtunud elus nägema - naine kipub aina toolile tagasi. Mees saab lõpuks aru, et kõik tema jõupingutused jooksevad liiva. Ta rebib kinga jalast ja heidab selle põrandale ning lahkub siis lavalt. Nüüd naine näib juba oma käitumist kahetsevat, võtab ainsa mälestuse - kinga oma kättesse. Onneks ei ole jälgegi kinga fetišeerimisest ja selle nunnutamisest - lugu on lihtsalt lõppenud. See koreograafia on oma liikumistes jõuliselt energiline, meeletult heil ja lootusetu. Suurepärase, et stseen kingaga ei lasku sentimentaalsusse.

Mis iseloomustab ansamblit üldjoontes? Dekoratsioonide kasutamist on välditud, see-eest omab tagafoon sageli tähtsat rolli seoses valgustusega. Eelistatakse nimelt tantsijate tugevat valgustamist eespoolt, tekitades foonile rõhutatud varje. See võte nagu kahekordistaks tantsijate arvu laval ning tantsijad ja nende kujutused tagafoonil moodustavad ühise efekti. Kuna aga liikumised on prestiissed, valgustus äärmiselt läbi mõeldud, siis varjud tagapõhjal ei muutu ebamäärasteks laikudeks, vaid on inimkujude tugeva graafilise mõjuga projektsioonid. Mis muusikasse puutub, siis otsiksime kasutatud heliülesvõtetes asjatult klassikalist ameerika või europiseeritud džässmuusikat või siis balletilavadelt tuntud muusikat. Koreograafia toetub sellisele nõudlikumale poppmuusikale, mida pakuvad Pat Metheny, Jean Michel Jarre, "Yello", "Art of Noise", Philipp Glass (või erandlikult Nino Rota) hoolikas montaažis.

Ka toodud muusikavalik kuulub ansambli iseloomustuse juurde, samuti nagu tema koreograafiline keel. Ma juba viitasin sellele, et tantsijate esinemises on tunda erialast koolitatust, kuid sellest tähtsam on sõltumatus koreograafilise keele kasutamisel. See võimaldab paljude suundade kaasamist loomingusse. Nii esineb näiteks tša-tša-tša ja isegi tango (viimane just tükis "Orn tüli"), kuid adapteeritakse lausa kõike, kaasa arvatud klassikalise balleti tuurid ja grand jate'd. Sellele tagajärjel mõjub lavaline liikumine originaalselt ja elavalt. Sellele lisandub allegro-presto tempoga muusika favoriseerimine, kuigi esineb ka

adagio-largo tempos muusikat. Selline muusika valik (isegi autorist sõltumata) aga eriti see, et tormilistele stseenidele vastandatakse täieliku vaikuse momente, on ansambli koreograafilisele meetodile ise-loomustav, et vahel liigutakse kuni pool minutitki ilma muusikata. Nii tuuakse vaataja silma ette jõulisi helikontraste; silma torkavad aga ka kontrastid ruumikasutuses. Selletaoliste pürgimiste põhjusteks võib olla ka ansambli väike arvuline koosseis. Eelistatakse tantsijate liit- mist ja vastandamist 3 + 2 liikmeliselt, kuid esineb ka solo-, duett- ja tuttinumbreid. Põhiline on see, et ühtegi lahendusse ei takerduta. Sellest johtuvalt puudub staaritsemine, aga laval on pidev tantsuline pinge. Igavusel pole siin ruumi.

Festivali sensatsiooni kategooriast "džässtantsuteater" jätsin oma kriitilise kirjutuse lõppu. "Rida" (Line) on ca nelikümmend minutit kestev kompositsioon, mida õigustatult rakendatakse kas programmi alul või vaheajajärgse avanumbrina. See on iseenesest mõistetav, sest lahendus võimaldab tasapisi saalivalguvat vaatajaskonda juba muusika- ja visuaalse pildiga vastu võtta. Muusika on meelega väga vahelduv: kuu- leme poppmuusikat, Hatsaturjani "Möökade tantsu", rokki, šoti rahvamuusikat jne. otsekuiteleks kellegi transistorraadiost valikuta muusikat igast kandist. Koos muusika algusega ilmub lavale neiu, istub lavaesi- sele, vaatab ringi, kehitab õlgu, võtab seljakotist õuna, maiustab. Ajaks, mil vaatajaskond on jõudnud saali hõivata, on valgustus juba suunatud üksnes lavale. Üksteise järele jooksevad ka neiu kaaslased lavale. Kogu see asi jätab mulje, nagu valmistuks mingi kooliõpilaste grupp või klass mõnusale matkale, kus igaüks ilmutab oma iseloomu, te- geleb oma hobiga. Üks neidudest lippab liblikavõrguga ringi, teine tas- sib väikest, rõhutatult ametliku välimusega diplomaadikohvrit, valmis- tudes juba nagu tulevaseks sekretärikutseks. Mõned tegelevad pintselda- misega, pallimängu või siis kõristitega. Üks poistest on karjuvalt ele- gantne, teine lohakavõitu, rokilaadse nahkjopega kujutab endast "metsi- kut meest" kuigi talle jalga antud lühikesed püksid tirivad teda taga- si mürsikuikka.

Nõnda siis tulevad lapsed üksteise järel lavale ja kuigi nad on vä- liselt ja käitumiselt erinevad, on tegemist ikkagi ühetaoliste noortega ja nii nad juba hullavadki mõnusasti koos. Aga miks on siis kõige sel- le nimeks "Rida"? Aga sellepärast, et ühise mõnusa meeoleu varjus on tunda mingit salajast rivaalitsemist.

Vaataja näeb, et noored püüavad rivistuda lava vasakul poolel, kus- juures loomulikult ei ole kellelgi ükskõik, millisele kohale jõutakse.

See järjekorra loomine ei ole nii brutaalne või siiski apaatne, nagu seda oleme harjunud nägema ida-euroopa toiduainetekauplustes, kuid leiab aset väike trügimine eespoololevate positsioonide hõivamiseks. On neid, kes asuvad protestita saatuse poolt määratud kohale ja neid, kes võtavad appi kavaluse. See väike trügimine, tõuklemine toob lavale elavust, tähtsam on aga "rea" või siis järjekorra koreograafiline funktsioon - tegelast välja paisata ja endasse tagasi võtta. Näeme tantsuliste ettekannete ahelat reast väljumast ja tagasi pöördumas. Kord alustab kaks-kolm neidu tantsimist omaette, rivist väljub ka väikesi flirtiivaid duette. Kolm poissi ründab metsikult eelmist gruppi ja pöördub siis rahumeelselt oma kohtadele tagasi. Vahepeal liigub kogu see seltskond üle terve lava, hoides kinni üksteise õlgadest., jne. Tähtsat osa etendab seejuures lavaruumi kasutamine, selle otstarbekohane jaotamine: mainitud rida on rivistatud lava vasakpoolel diagonaalis, aktiivsed episoodid leiavad aset lava paremal poolel.

Selline meeldiv lavajaotus (mis pole kaugeltki igav sümmeetria) on oluline ka sellepärast, et ta võimaldab episoodide jõulist valgustamist eraldi. Nii tekivad tegelaste varjud kahe- kolmekordse suurendusega ja liiguvad koos esiplaanil olevate tantsijatega. Vaatepilt on dünaamiline ja nauditav, see iseenesest lihtne lahendus näitab ilmekalt, kuidas tehnikat kasutada tantsu efektsuse huvides ja mitte tantsu lisana.

Seniloetu põhjal on aimatav, et sellel lavatükil puudub nn. "story", kuid tal on see eest jõuline atmosfäär (peale fotode aitab tükki iseloomustada ansambli tantsija Andréa Blankarti joonistus käesoleva ajakirja tagakaanel.). Nagu öeldud, storyt pole, kuid kogu kontseptsioon on välja töötatud B.Matteuzzi poolt, ja et ei puuduks ka viimane üllatus - koreograafia loomisel osalesid kõik kolm daami.

Onnitlesin väikest kollektiivi kogu südamest. Sest oleme siin idasfääris aastakümneid jahunud optimismist ja muust sellisest, aga näe, pidime balti festivalil ühe alles roheline šveitsi ansambli käest vastu võtma tantsulise elurõõmu õppetunni.

"Tāncművészet" 1990/8
" " 1990/9